

## BAB 2

# SISTEM PEMERINTAHAN DAN KEGIATAN EKONOMI MASYARAKAT KERAJAAN ALAM MELAYU



### Sinopsis

Kerajaan Alam Melayu mempunyai sistem pemerintahan tersendiri, iaitu sistem beraja. Masyarakat kerajaan Alam Melayu juga menjalankan pelbagai kegiatan ekonomi seperti pertanian, perdagangan, mengutip hasil hutan dan hasil laut serta perlombongan dan pembuatan.



### Apakah yang akan anda pelajari?

1. Menerangkan sistem pemerintahan kerajaan Alam Melayu.
2. Menghuraikan kegiatan ekonomi masyarakat kerajaan Alam Melayu.



### Apakah elemen kewarganegaraan dan nilai sivik yang anda dapati?

1. Menilai kepentingan kebijaksanaan pemimpin dalam mentadbir negara.
2. Menghuraikan kepentingan menghargai warisan kerajaan Alam Melayu.
3. Menerangkan iktibar yang diperoleh daripada kegemilangan kerajaan Alam Melayu.
4. Merumuskan kepentingan kehidupan berorganisasi dalam membentuk kemakmuran negara.

## 2.1

## Sistem Pemerintahan

### Pengenalan

Sistem pemerintahan yang diamalkan oleh kerajaan Alam Melayu yang masyhur ialah sistem beraja. Sistem beraja ini terbahagi kepada dua, iaitu pusat dan wilayah.

#### KERAJAAN FUNAN

##### Raja

Raja-raja Funan menggunakan pelbagai gelaran. Antaranya termasuklah Kurung Bnam yang bermaksud raja gunung, Rajadhiraja yang melambangkan raja Funan sebagai raja segala raja dan Cakravatin yang bermaksud pemerintah alam sejagat.

##### Pemerintahan Pusat dan Wilayah

Raja Funan dibantu oleh golongan agama dan golongan tentera.

Funan dibahagikan kepada tujuh buah wilayah. Ketua wilayah ini terdiri daripada putera-putera raja. Mereka digelar sebagai Raja Kecil.

#### KERAJAAN CHAMPA

##### Raja

Raja-raja Champa menggunakan gelaran Rajadhiraja. Raja-raja Champa diiktiraf sebagai pemerintah yang mulia dan suci serta dikaitkan dengan Dewa Siva.

##### Pemerintahan Pusat dan Wilayah

Raja Champa dibantu oleh para pembesar yang bertanggungjawab mengutip cukai, menjaga keamanan dan mengukuhkan pertahanan.

Pada peringkat wilayah, Champa dibahagikan kepada lima wilayah, iaitu Indrapura, Amaravati, Vijaya, Kauthara dan Panduranga.



Inskripsi pada Telaga Batu tentang sistem pemerintahan kerajaan Srivijaya.

(Sumber: Koleksi Mardiana Nordin, 2015)

#### KERAJAAN SRIVIJAYA

##### Raja

Raja-raja Srivijaya mempunyai unsur kesaktian dan dianggap sebagai Bodhisattva yang merujuk peranan raja sebagai Buddha di bumi. Raja Srivijaya digelar sebagai Raja di Gunung dan Maharaja di Pulau.

##### Pemerintahan Pusat dan Wilayah

Raja dibantu oleh Yuvaraja, iaitu Putera Mahkota, Pratiyuvaraja sebagai Raja Muda dan Rajakumara. Raja turut dibantu oleh golongan agama, tentera, pemungut cukai, hakim dan penjaga harta kerajaan.

Pentadbiran wilayah terbahagi kepada dua, iaitu Kedatuan yang ditadbir oleh Datu berketurunan raja dan Pradatuan yang ditadbir oleh Datu bukan berketurunan raja.



#### Glosari

**Inskripsi:** kata, ungkapan, lambang yang ditulis atau diukir pada permukaan sesuatu objek.



#### Cerna Minda

Siapakah yang layak menggunakan gelaran Raja Kecil?



Ukiran kapal dagang pada dinding Candi Borobudur yang menggambarkan kegiatan perdagangan masyarakat Alam Melayu.

(Sumber: Koleksi Suffian Mansor, 2015)



### Kemahiran Pemikiran Sejarah yang anda dapati:

1. Memahami kronologi pemerintahan kerajaan Alam Melayu.
2. Meneroka bukti perkembangan ekonomi masyarakat kerajaan Alam Melayu.
3. Membuat interpretasi kehebatan sistem pemerintahan kerajaan Alam Melayu.
4. Membuat imaginasi kegiatan ekonomi masyarakat kerajaan Alam Melayu.
5. Membuat rasionalisasi hubungan antara kerajaan Alam Melayu dengan tamadun dunia.

## Rempah-Ratus

Rempah-ratus yang terdapat di Alam Melayu ialah bunga cengkih, buah pala dan lada hitam. Bunga cengkih ditanam di Kepulauan Maluku, buah pala pula ditanam di Pulau Banda, manakala lada hitam ditanam di Sumatera dan Jawa.



Bunga Cengkih



Buah Pala



Lada Hitam



## Kegiatan Pertanian yang Lain

Selain tanaman padi, masyarakat kerajaan Alam Melayu juga mengusahakan tanaman lain seperti pisang, tebu, bijan, kekacang, kelapa, sayuran dan buah-buahan. Mereka turut terlibat dalam kegiatan menangkap ikan di sawah, paya dan sungai. Malahan ada yang berusaha mendapatkan kulit kura-kura.

Nasi merupakan makanan ruji penduduk Alam Melayu, oleh sebab itulah tanaman padi menjadi keutamaan dalam bidang pertanian. Hanya di bahagian kepulauan Alam Melayu, bunga cengkih, buah pala dan lada hitam ditanam sebagai tanaman dagangan.



Kegiatan  
Ekonomi  
Masyarakat  
Alam  
Melayu



### Aktiviti

#### "Kumpulan Pelangi" (Rainbow Groups)

1. Murid-murid dibahagikan kepada empat kumpulan utama.
2. Setiap kumpulan dibahagikan pula kepada empat tajuk perbincangan yang berbeza-beza seperti yang berikut:
  - (a) Pertanian merupakan pemiagaan. Buktikan.
  - (b) Bagaimanakah rempah ratus dapat dikomersialkan?
  - (c) Berikan hujah yang menyokong pernyataan bahawa pertanian bergantung pada tanah yang subur.
  - (d) Kaitkan kemajuan kegiatan pertanian dengan sumbangan teknologi.
3. Selepas berbincang, bina kumpulan yang baharu yang terdiri daripada ahli kumpulan lain.
4. Setiap ahli kumpulan akan menyatakan hasil perbincangan daripada kumpulan asal kepada ahli kumpulan yang baharu secara bergilir-gilir.

## 2.2 Kegiatan Ekonomi

### Pengenalan

Petempatan awal dan peranan sungai dalam mengembangkan kegiatan ekonomi masyarakat kerajaan Alam Melayu telah dibuktikan melalui penemuan arkeologi seperti yang anda pelajari semasa di Tingkatan 1. Masyarakat kerajaan Alam Melayu menjalankan pelbagai kegiatan ekonomi seperti pertanian, perdagangan, mengutip hasil hutan dan laut, serta perlombongan dan pembuatan.

### Pertanian

Alam Melayu mempunyai tanah yang subur untuk kegiatan pertanian. Pada tahap awal, kegiatan pertanian bertujuan untuk menyara diri sahaja. Namun begitu, apabila terdapat lebih hasil pertanian, lebih tersebut akan dipasarkan atau dibekalkan untuk memenuhi keperluan penduduk yang tidak terlibat dalam kegiatan pertanian. Sebahagian besar kawasan Alam Melayu ditanam dengan padi.



Baray



Padi ditanam di kawasan tanah tinggi atau bukit yang kurang mendapat bekalan air dengan dibuat teres atau relung.

### Padi

#### Kerajaan Funan, Kerajaan Champa dan Kerajaan Angkor

Kerajaan Funan dan Angkor yang terletak di Lembah Sungai Mekong mendapat manfaat daripada kesuburan tanahnya. Hujan membekalkan air ke tasik-tasik besar seperti Tonle Sap yang digunakan untuk mengairi kawasan padi sawah. Pemerintah Angkor telah membina kolam yang dikenali sebagai *baray* untuk menyimpan air. Di Angkor, penanaman padi menuai hasil tiga hingga empat kali setahun. Di Champa pula, terdapat Ketua Air di setiap kampung untuk menyelenggarakan terusan dan daik.

#### Kerajaan Majapahit

Pulau Jawa mempunyai tanah subur yang sesuai untuk kegiatan pertanian. Sungai Bengawan Solo dan Sungai Brantas membekalkan air untuk pengairan padi sawah. Pemerintah Majapahit telah membina beberapa sistem pengairan untuk meningkatkan pengeluaran padi sawah.

#### Kerajaan Srivijaya

Padi menjadi tanaman utama kerajaan Srivijaya. Padi sawah ditanam di kawasan pedalaman Palembang terutama di Tanah Tinggi Pasemah dan Hulu Musi.



### Glosari

**Daik:** benteng atau tembok panjang yang dibuat daripada tanah untuk menahan air dan mencegah banjir.



### Tahukah Anda?

Sungai Bengawan Solo pernah diabadikan dalam lagu *Bengawan Solo* oleh Gesang Martohartono. Lagu ini menceritakan kesibukan sungai tersebut dalam urusan perdagangan. Lagu ini diterjemahkan ke dalam 13 bahasa dunia.



### Cerna Minda

Nyatakan faktor kemajuan penanaman padi di Alam Melayu.

## KERAJAAN ANGKOR

### Raja

Raja-raja Angkor menggunakan gelaran Dewaraja yang mengaitkan raja sebagai dewa. Kuasa kedua dan ketiga yang penting dalam sistem pemerintahan ialah Permaisuri dan Raja Muda.

### Pemerintahan Pusat dan Wilayah

Raja-raja Angkor dibantu oleh pembesar-pembesar yang bertanggungjawab dalam bidang keagamaan, kehakiman, keselamatan dan perbendaharaan.

Pada peringkat wilayah, Angkor dibahagikan kepada wilayah, daerah, daerah kecil dan kampung.

## KERAJAAN KEDAH TUA

Kerajaan Kedah Tua banyak dibayangi oleh kerajaan besar di Alam Melayu terutamanya kerajaan Srivijaya. Namun begitu, kerajaan Kedah Tua mempunyai bentuk pentadbiran yang mudah dengan adanya seorang ketua. Ketua ini mengurus hal perdagangan dan keagamaan. Apabila kerajaan Kedah Tua menjadi sebahagian daripada kerajaan Srivijaya, corak pemerintahannya berubah. Kerajaan Kedah Tua menjadi sebahagian daripada Pradatuan kerajaan Srivijaya.

## KERAJAAN MAJAPAHIT

### Raja

Raja-raja Majapahit menggunakan gelaran Maharaja, Sri Maharaja dan Sri Bathara.

### Pemerintahan Pusat dan Wilayah

Raja dibantu oleh Sapta Prabu dan para pembesar. Sapta Prabu ialah Majlis Penasihat Diraja yang terdiri daripada kerabat diraja.

Majapahit dibahagikan kepada 14 wilayah. Setiap wilayah ini dipecahkan kepada Kabupaten, Kawadanan, Pakuwuan dan Kebuyutan, iaitu daerah dan daerah kecil serta kampung.

## KERAJAAN GANGGA NAGARA

Struktur pemerintahan kerajaan Gangga Nagara tidak jelas. Kajian menunjukkan kerajaan Gangga Nagara mengamalkan sistem pemerintahan beraja. Raja ini berperanan membangunkan kemajuan perdagangan dan bertanggungjawab dalam hal ehwal keselamatan.

Sistem pemerintahan merupakan tonggak penting dalam usaha raja-raja kerajaan Alam Melayu untuk membangunkan kerajaannya. Sistem pemerintahan yang teratur dengan susunan kuasa raja di puncak pemerintahan yang dibantu oleh pembesar pusat dan wilayah telah mewujudkan kestabilan di Alam Melayu. Oleh itu, kita harus menghargai kestabilan dan keamanan negara supaya kita dapat hidup makmur dan maju.



Terdapat dua golongan utama dalam struktur sosial masyarakat kerajaan Alam Melayu, iaitu golongan pemerintah dan golongan diperintah. Anda akan mempelajarinya dengan lebih lanjut dalam Bab 3.



### Tahukah Anda?

Wanita kerabat diraja mendapat tempat yang tinggi dalam pentadbiran kerajaan Majapahit. Mereka menjadi anggota Sapta Prabu, malahan ada yang dilantik menjadi raja.



Apakah kebaikan sistem pemerintahan beraja?



Rempah merupakan barang dagangan utama dari Alam Melayu.



Damar



Madu



Mangkuk zaman Dinasti Tang.



Manik



Laluan  
Perdagangan  
Kerajaan Awal



### Cerna Minda

Nyatakan pelabuhan-pelabuhan kerajaan Alam Melayu.

### Pedagang Luar

Pedagang luar yang sering berdagang dengan Alam Melayu adalah dari China, India, Arab dan Parsi. Mereka membawa pelbagai barang dagangan untuk dijual dan ditukar dengan barangan daripada kerajaan Alam Melayu.

Pedagang-pedagang China membawa pelbagai barangan dari China seperti sutera, tembikar, pinggan dan mangkuk, payung, gula dan gendang untuk mendapatkan barangan terutama yang mempunyai nilai perubatan dari Alam Melayu.

Pedagang India pula membawa kain kapas, tembikar dan pelbagai jenis batu berharga seperti akik dan karnelian untuk dijual kepada penduduk tempatan. Mereka mendapatkan kain sutera dari China dan pelbagai jenis barang dari Alam Melayu seperti rempah, gaharu dan kapur barus.

Pedagang Arab dan Parsi membawa pelbagai jenis tembikar, minyak wangi, barangan kaca dan manik yang didagangkan dengan kerajaan Alam Melayu. Di Alam Melayu, mereka membeli rempah dan kayu wangi untuk didagang semula ke Tanah Arab dan Rom.



Selain digunakan untuk membuat pakaian, sutera juga digunakan sebagai warkah diraja dan panji-panji kerajaan.

Aktiviti perdagangan di Alam Melayu telah membantu membangunkan pelabuhan dan memajukan pembuatan kapal. Masyarakat kerajaan Alam Melayu juga mahir membuat kapal dan menguasai ilmu pelayaran. Mereka mampu belayar hingga Afrika. Kita harus menghargai dan mencontohi kegigihan mereka memajukan diri ini.



### Aktiviti

#### "Pembentangan Hasil Kendiri" (Self Access Learning)



Gambar di sebelah menunjukkan ukiran kapal pada dinding Candi Borobudur.

1. Apakah yang dapat dilihat pada ukiran tersebut?
2. Apakah jenis barangan yang boleh dimuatkan di dalam kapal dagang tersebut?
3. Lakarkan replika kapal dagang pada masa dahulu.
4. Bandingkan binaan kapal dagang dahulu dengan kapal dagang sekarang.
5. Bentangkan hasil dapatan.

## Perdagangan

Perdagangan merupakan kegiatan ekonomi yang penting bagi kerajaan Alam Melayu. Barangan dari Alam Melayu menjadi tarikan pedagang luar. Selain itu, kedudukan Alam Melayu di tengah-tengah laluan perdagangan timur dan barat, dan adanya kemudahan pelabuhan telah membolehkan kerajaan Alam Melayu berkembang maju hasil kegiatan perdagangan dengan pedagang luar. Pelabuhan tersebut dilengkapi dengan pelbagai kemudahan seperti bekalan air, tempat tinggal, tempat menyimpan barang dagangan dan kawasan berjual beli.



### Tahukah Anda?

Di pelabuhan Kerajaan Srivijaya, terdapat jawatan Tuhan Vatakvrurah yang berperanan sebagai penyelia kegiatan perdagangan dan perkapalan.

### Kerajaan Funan

**Pelabuhan:** Oc Eo

**Barang didagangkan:** Damar, kapur barus, kayu cendana dan gaharu.

### Kerajaan Champa

**Pelabuhan:** Turan, Kam ran, Sri Banoy dan Maliti.

**Barang didagangkan:** Beras, emas, perak, gading gajah dan gaharu.

### Kerajaan Srivijaya

**Pelabuhan:** Palembang

**Barang didagangkan:** Damar, kapur barus, gaharu, madu, rotan, rempah, mutiara, rumpai laut, gading gajah dan sumbu badak.

### Kerajaan Angkor

**Pelabuhan:** Yasodharapura

**Barang didagangkan:** Gaharu, buah pelaga, lilin lebah, minyak sayuran, damar dan gading gajah.

### Kerajaan Majapahit

**Pelabuhan:** Tuban, Sidayu, Gresik dan Surabaya.

**Barang didagangkan:** Rempah, beras, rotan, kayu cendana, gaharu, ikan, kulit penyu dan mutiara.



### KPS

Rasionalkan kepentingan pelabuhan dan kemajuan kegiatan perdagangan.

Gambar latar belakang: Sungai Musi di Palembang merupakan kawasan kegiatan perdagangan kerajaan awal Alam Melayu yang mencapai zaman kemuncak semasa zaman kerajaan Srivijaya.

### Kerajaan Kedah Tua

**Pelabuhan:** Sungai Mas dan Pangkalan Bujang

**Barang didagangkan:** Rotan, damar, kayu cendana dan gading gajah.

### Kerajaan Gangga Nagara

**Pelabuhan:** Pangkalan, Lembah Kinta, Tanjung Rambutan, Bidor dan Sungai Siput.

**Barang didagangkan:** Emas, bijih timah, rempah ratus, kapur barus dan damar.



## Pemahaman dan Pemikiran Kritis

5.



Berdasarkan gambar *baray* di atas, jawab soalan yang berikut:

- (a) Apakah kegunaan *baray*?
- (b) Apakah peranan raja untuk memajukan kegiatan pertanian? 🍌
- (c) Sebagai seorang pemimpin, bagaimanakah anda dapat memajukan negara? 🍌

6. Isikan tempat kosong di bawah.

### Kegiatan Ekonomi Masyarakat Kerajaan Alam Melayu

Hasil Hutan

- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_

Hasil Laut

- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_

Perlombongan

- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_

Pembuatan

- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_
- \_\_\_\_\_



7. Berdasarkan gambar di atas, jawab soalan yang berikut:

- (a) Senaraikan hasil hutan kerajaan Alam Melayu.
- (b) Apakah kegunaan hasil hutan tersebut pada zaman kemasyhuran kerajaan Alam Melayu?
- (c) Adakah hasil hutan dan laut masih penting dalam pembangunan ekonomi masyarakat dan negara pada hari ini? Bincangkan. 🍌



## Pemahaman dan Pemikiran Kritis

1. Apakah gelaran yang digunakan oleh Raja Funan?

- A. Dewaraja
- B. Yuwaraja
- C. Bodhisattva
- D. Kurung Bnam

2. Pentadbiran wilayah kerajaan Srivijaya terbahagi kepada dua, iaitu Kedatuan dan Pradatuan.

Berdasarkan maklumat di atas, siapakah pentadbir Wilayah Pradatuan?

- A. Datu merupakan orang luar.
- B. Datu yang berketurunan raja.
- C. Datu merupakan rakyat biasa.
- D. Datu yang bukan berketurunan raja.

3. Kerajaan ini meletakkan peranan wanita sebagai penasihat dalam pemerintah kerajaannya. Kerajaan Alam Melayu manakah boleh dikaitkan dengan pernyataan ini?

- A. Srivijaya
- B. Majapahit
- C. Funan
- D. Angkor

4. Penduduk Majapahit menghasilkan garam, gula, pembungkusan daging kerbau dan mi daripada beras.

Berdasarkan pernyataan di atas, apakah nilai yang dapat dikaitkan dengan masyarakat Alam Melayu?

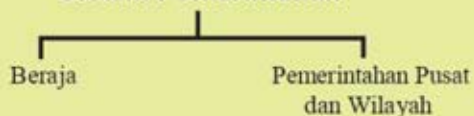
- A. Menghargai alam sekitar.
- B. Kreatif dalam penciptaan.
- C. Tabah menghadapi cabaran.
- D. Bertoleransi dalam kehidupan.



## Imbas Kembali

### Sistem Pemerintahan dan Kegiatan Ekonomi Masyarakat Kerajaan Alam Melayu

#### Sistem Pemerintahan



#### Kegiatan Ekonomi



Kerajaan Funan, Champa, Srivijaya, Angkor, Majapahit, Kedah Tua dan Gangga Nagara mengamalkan sistem pemerintahan beraja. Pemerintahan ini terdiri daripada dua peringkat, iaitu pusat dan wilayah. Kegiatan ekonomi masyarakat kerajaan Alam Melayu juga berkembang dengan maju seiring dengan pemantapan sistem pemerintahan. Para pedagang tempatan telah berinteraksi dengan pedagang dari luar dengan melakukan aktiviti jual beli. Kemajuan masyarakat Alam Melayu juga dapat dilihat dalam aspek sosiobudaya yang akan dibincangkan dalam bab seterusnya.

## Perlombongan dan Pembuatan

Masyarakat kerajaan Alam Melayu turut menjalankan kegiatan perlombongan dan pembuatan. Perlombongan ialah kegiatan melombong emas, perak dan bijih besi. Pada peringkat awal, masyarakat kerajaan Alam Melayu menjalankan kegiatan melombong dengan cara mendulang secara kecil-kecilan. Pembuatan pula ialah kegiatan membuat barang harian dan mewah seperti perhiasan emas, cuka kelapa, pembuatan garam dan pembuatan tembikar.

### Perlombongan



### Pembuatan



Kekayaan sumber alam di Alam Melayu menyebabkan pelbagai kegiatan ekonomi dapat dijalankan. Kebijaksanaan pemerintah mengurus sumber alam dan keigigihan rakyat bekerja telah memakmurkan Alam Melayu. Oleh sebab itu, kita harus bijak memanfaatkan dan mengurus alam sekitar untuk memajukan diri dan negara.



**Cerna Minda**

Nyatakan kegunaan hasil perlombongan.

## Hasil Hutan dan Laut

Kerajaan Alam Melayu kaya dengan hasil hutan dan laut. Pada peringkat awal, masyarakat kerajaan Alam Melayu menjalankan kegiatan mengutip hasil hutan dan hasil laut bagi kegunaan mereka sahaja. Apabila kegiatan ini membawa hasil yang melebihi keperluan masyarakat setempat, maka lebih ini didagangkan dalam kalangan petempatan tersebut. Kawasan petempatan ini seterusnya berkembang menjadi kawasan perdagangan. Antara hasil hutan dan laut yang mendapat permintaan tinggi daripada pedagang asing termasuklah gaharu, sarang burung, rotan, kapur barus, gamat, mutiara dan rumpai laut.

### Hasil Hutan

Gaharu digunakan sebagai bahan pewangi dan perubatan. Gaharu banyak didapati di hutan Sungai Mekong, Tanah Melayu dan Sumatera.



Sarang burung layang-layang banyak didapati di utara Pulau Borneo dan digunakan untuk kesihatan dan perubatan.

Rotan mudah didapati di seluruh Alam Melayu. Rotan digunakan sebagai bahan binaan dan barang kraf tangan.



Kapur barus banyak ditemukan di Sumatera dan Borneo. Kapur barus digunakan sebagai bahan pewangi.

### Hasil Laut



Gamat dijadikan bahan makanan dan perubatan.



Rumpai laut dijadikan makanan.



Mutiara dijadikan barang perhiasan.

Gamat, mutiara dan rumpai laut mudah didapati di perairan Alam Melayu terutama di Selat Melaka dan Laut Sulu.

Hasil hutan dan laut ini mendapat permintaan tinggi daripada pedagang kerana mempunyai pelbagai kegunaan seperti sumber makanan, ubatan, wangian, perhiasan dan bahan binaan.



### Cerna Minda

Nyatakan hasil hutan dan hasil laut masyarakat kerajaan Alam Melayu.



Bagaimanakah kita boleh mengkomersialkan hasil hutan dan hasil laut negara?



## Cakna dan Cerminan Sejarah

### Nilai, Patriotisme dan Iktibar

- Pengetahuan tentang sistem pemerintahan kerajaan Alam Melayu menyedarkan kita tentang kepentingan mentaati pemerintah.
- Kestabilan politik dan kemakmuran ekonomi penting untuk membina kegemilangan tamadun bangsa dan negara.
- Kita perlulah bijak memanfaatkan kekayaan sumber alam untuk kemakmuran ekonomi negara.

### Diri dan Keluarga

Kita mestilah bersifat kreatif dan inovatif demi kemajuan diri dan keluarga kita.

### Negara

Sebagai rakyat, kita harus terlibat dalam program pembangunan ekonomi negara. Pembangunan dan kemajuan negara menjadi tanggungjawab kita bersama-sama.



Daya kreativiti dan inovasi amat penting dalam menjana kekayaan ekonomi negara.  
(Sumber: Ihsan Permodalan Nasional Berhad)